

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

Соціологія і психологія муніципальної політики

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	другий (освітньо-науковий) рівень
СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Магістр
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	054 Соціологія
ДОДАТКОВА СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	053 Психологія
ОСВІТНЯ КВАЛІФІКАЦІЯ	магістр соціології та психології
КВАЛІФІКАЦІЯ В ДИПЛОМІ	Ступінь вищої освіти «Магістр» Спеціальність 054 «Соціологія» 053 «Психологія»
	Освітньо-наукова програма «Соціологія і психологія муніципальної політики»

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ

Голова Вченої ради

/Солоненко А.М./

(протокол № 16 від 29 червня 2023 р.)

Освітня програма вводиться в дію з «01» вересня 2023 р.

В.о. ректора

Коноваленко Т.В.

Наказ №36/01-05 від 29 червня 2023 р.

Запоріжжя 2023 р.

ЛИСТ-ПОГОДЖЕННЯ
Освітньо-наукової програми
Соціологія і психологія муніципальної політики

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

_____ Н.В. Гузь

(Наказ від 10.11.2022 р. № 46/01-05)

Завідувач випускової кафедри соціологія та філософія _____ Л.В.Афанасьєва

Завідувач випускової кафедри психологія

Н.М.Фалько

Голова Вченої ради
факультету інформатики математики

та економіки

П.В.Бельчев

Начальник навчального відділу

О.В. Котенко

Голова комісії Вченої ради
МДПУ ім. Б.Хмельницького

з експертизи якості освітніх програм спеціальностей

Н.А. Сегеда

Голова науково-методичної
ради МДПУ ім. Б.Хмельницького

А.А.Коробченко

ПЕРЕДМОВА

Розроблено робочою групою спеціальностей 054 Соціологія та 053 Психологія у складі:

- 1) Фалько Наталя Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології;
- 2) Гузь Наталя Василівна - кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології;
- 3) Прокоф'єва Олеся Олексіївна - кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології;
- 4) Варіна Ганна Борисівна – старший викладач кафедри психології;
- 5) Букреева Ірина Вікторівна - кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології;
- 6) Глебова Наталя Іванівна – доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології;
- 7) Афанасьєва Людмила Василівна - кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології;

Члени робочої групи зі складу стейкхолдерів та роботодавців:

Орлов Андрій Володимирович - директор ТОВ «Центр стратегічного розвитку територій»;

Семікін Михайло Олександрович - заступник міського голови м.Мелітополь з питань діяльності виконавчих органів ради

Члени робочої групи зі складу здобувачів вищої освіти:

Безссонова Оксана Олексіївна – здобувачка 4 курсу спеціальності 053 Психологія;

Решетнікова Олена Юріївна - здобувачка 4 курсу спеціальності 054 Соціологія;

Рецензії-відгуки зовнішніх стейкхолдерів:

Ніна Підбуцька – доктор психологічних наук, професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами імені І.А. Зязюна Національного технічного університету «Харківській політехнічний інститут»

Гордієнко Наталія Миколаївна – доктор соціологічних наук, професор кафедри соціальної роботи, проректор з наукової роботи та інноваційної діяльності Хортицької навчально-реабілітаційної національної академії

Актуалізовано:

Дата перегляду ОНП / внесення змін до ОНП			
ПІБ гаранта ОНП			

**1. Профіль освітньо-наукової програми зі спеціальностей 054 Соціологія 053 Психологія
ОНП Соціологія і психологія муніципальної політики**

1 - Загальна інформація	
Повна назва вищого навчального закладу та структурного підрозділу	Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького Факультет інформатики математики та економіки, Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти Кафедра соціології та філософії, кафедра психології
Рівень вищої освіти	другий (магістерський) рівень
Ступінь вищої освіти	Магістр
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія 053 Психологія
Обмеження щодо форм навчання	Денна, заочна
Освітня кваліфікація	Магістр соціології та психології
Кваліфікація в дипломі	Ступінь вищої освіти «Магістр» Спеціальність 054 «Соціологія»; 053 «Психологія» Освітньо-наукова програма «Соціологія і психологія муніципальної політики»
Передумови	Наявність ступеня бакалавра, спеціаліста
Мова(и) викладання	Українська
Опис предметної області	<p>Об'єкт вивчення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - соціальні відносини та взаємодія; особистість, соціальні групи, спільноти та суспільства; соціальні явища та процеси; громадська думка; культура; соціальні інститути; соціальні структури та нерівності; соціальні зміни та впливи; соціальні проблеми та конфлікти в соціумі на локальному, регіональному, національному та глобальному рівнях; місто як складна соціальна система; - психічні явища, закономірності їх виникнення функціонування та розвиток; поведінка, діяльність, учинки; взаємодія людей у малих і великих соціальних групах; психофізіологічні процеси та механізми, які лежать в основі різних форм психічної активності. <p>Цілі навчання:</p> <p>Підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні задачі з соціології та психології дослідницького та інноваційного характеру, які характеризуються невизначеністю умов і вимог здійснення професійної діяльності з врахуванням загальнолюдських цінностей, норм професійної етики соціолога та психолога, розумінням територіальної спільноти як складного соціокультурного феномену.</p> <p>Теоретичний зміст предметної області:</p> <ul style="list-style-type: none"> - муніципальна політика, територіальна спільнота; соціальні групи, соціальні явища і процеси; соціальні структури та

	<p>нерівності; соціальні практики; соціальні інститути та організації; соціальне прогнозування та моделювання.</p> <p>- поняття психіки, свідомого і несвідомого, поведінки, діяльності, вчинку, спілкування, особистості, індивідуальності; концепції та теорії, що розкривають закономірності виникнення, розвитку та функціонування психіки; психологічні особливості життєвого шляху особистості, взаємодії людей у малих і великих соціальних групах; міжгрупова взаємодія.</p> <p>Методи, методики та технології:</p> <p>- загальнонаукові, інформаційні; широкий спектр методів збору й аналізу соціологічної інформації (анкетне опитування, глибинне інтерв'ю, фокус-групи, кейс-стаді тощо); використання математико-статистичних методів та спеціалізованого програмного забезпечення SPSS, а також сучасних інформаційно-комунікативних технологій для вирішення завдань професійної діяльності.</p> <p>- методи теоретичного та емпіричного дослідження, валідні, стандартизовані психодіагностичні методики, методи аналізу даних, технології психологічної допомоги (просвітницькі, психодіагностичні, консультаційні, тренінгові, психотерапевтичні).</p> <p>Інструменти та обладнання:</p> <p>- технічне обладнання (комп'ютер, проектор, прикладні програми), сучасні інформаційні пошукові ресурси, застосовувані в соціологічній діяльності;</p> <p>- психологічні прилади (зокрема, прилади для психофізіологічної діагностики), комп'ютерна техніка, мережеві системи пошуку та обробки інформації; бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні; мультимедійне обладнання; програми статистичної обробки та візуалізації даних; програма для перевірки унікальності текстів Unichack, сучасні інформаційні та комунікаційні технології (зокрема, платформа Moodle, мобільні додатки на основі концепції BYOD, технології іммерсивної реальності)</p>
Академічні права випускників	Можливість навчання за програмою третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Набуття додаткових кваліфікацій в системі післядипломної освіти.
2 – Обсяг кредитів ЄКТС, необхідних для здобуття відповідного ступеня вищої освіти	
Обсяг освітньої програми ЄКТС	Обсяг освітньо-професійної програми магістра на основі ступеня бакалавра становить 120 кредитів ЄКТС, 3360 год. Обов'язкова складова 88 кредитів ЄКТС, 2640 год. Вибіркові освітні компоненти - 32 кредитів ЄКТС, 720 год. 75% обсягу освітньої програми спрямовано на забезпечення загальних та спеціальних компетентностей за спеціальностями, що визначені Стандартами вищої освіти.
3 - Мета освітньої програми	
Підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні задачі з соціології та психології дослідницького та інноваційного характеру, які характеризуються невизначеністю умов і вимог, здійснення професійної діяльності з врахуванням загальнолюдських цінностей, норм професійної етики соціолога та психолога, розумінням територіальної спільноти як складного соціокультурного феномену.	
4- Характеристика освітньої програми	
Орієнтація освітньої програми	Головна специфіка освітньої-наукової програми полягає у підготовці фахівців, які мають компетентності з ефективною розробки та реалізації політики з розвитку міст та регіонів України як у короткострокових перспективах, так і у досягненні довгострокових стратегічних цілей; проведення якісних наукових досліджень для органів влади різних

	<p>рівнів, розвиткові та розширенні спектру навичок Softskills, формуванні інтелектуального капіталу регіону та країни.</p> <p>Освітньо-наукова програма спрямована на вивчення науково-теоретичних, науково-прикладних та практико орієнтованих курсів, що пов'язані з реалізацією дослідницько-експериментальної, психоконсультативної, просвітницької, психопрофілактичної, психотерапевтичної роботи у сфері психології.</p> <p>Структура програми передбачає вирішення практичних проблем та актуальних спеціалізованих завдань у сфері муніципальної політики</p> <p>Програма виконується в активному дослідницькому і практико-орієнтованому середовищі.</p>
<p>Основний фокус освітньої програми</p>	<p>Програма спрямована на професійну діяльність соціолога і психолога в сфері муніципальної політики на місцевому та регіональному рівнях, який здатний до вирішення складних завдань і проблем, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов і вимог, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формувати hard-skills та soft-skillsy сфері суспільної проблематики, соціальної та міжособистісної взаємодії на основі міждисциплінарного підходу та інтеграції сучасних знань соціології і психології; - організовувати, проєктувати, реалізовувати та представляти результати соціологічних та психологічних досліджень; - аналізувати виклики та тренди соціально-культурних, соціально-психологічних та політичних явищ і процесів, розробляти обґрунтовані моделі їхнього розвитку; - реалізовувати фахові компетентності у просторі соціологічного супроводу, у сферах управління та стратегічного планування в партнерстві з державними, муніципальними, громадськими та приватними стейкхолдерами; - здійснювати фахову діяльність у галузі психології з різними категоріями громадян, установ та організацій; -здійснювати фахову та викладацьку діяльність на засадах професійної етики та академічної доброчесності.
<p>Особливості програми</p>	<p>Програма спрямована на формування у здобувачів культури креативної та навчально-дослідницької спільноти і реалізує два ключові вектори:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дослідження соціокультурного та психологічного феномену міста в його цілісності з власними фазами розвитку, з урахуванням сучасних тенденцій і розробок. - практичне засвоєння і впровадження у професійній діяльності компетентностей з проєктування та моделювання соціальних і психологічних процесів у сфері муніципального партисипативного управління. <p>Характеристиками програми є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - практико-орієнтований підхід, заснований на співробітництві під час практичної підготовки з органами влади, бізнесом, аналітичними центрами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами; - студентоцентрикований підхід до здобувачів та розвиток їх внутрішньої готовності до професійної діяльності;

	<p>- етикоорієнтований підхід, що ґрунтується на засвоєнні та дотриманні принципів академічної доброчесності та професійної етики.</p> <p>Програма виконується як в академічному, так і в активному дослідницькому середовищі.</p>
5 - Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	<p>Випускники можуть працювати (згідно Національного класифікатору України: «Класифікатор професій» ДК 003: 2010ДК 003:2010) на посадах:</p> <p>2442.2 Соціолог</p> <p>2446.2 Соціальний аудитор</p> <p>2442.1 Молодший науковий співробітник (соціологія)</p> <p>2442.1 Молодший науковий співробітник консультант (соціологія)</p> <p>1475.4 Менеджер (управитель) із зв'язків з громадськістю</p> <p>2443.2 Консультант із суспільно-політичних питань (в партіях та інших громадських організаціях)</p> <p>2443.2 Експерт із суспільно-політичних питань</p> <p>2445.2 Практичний психолог</p> <p>2445.2 Психолог</p> <p>2310.2 Викладач закладу вищої освіти (з фаху)</p> <p>2310.2 Асистент</p>
Подальше навчання	<p>Можливість навчання за програмою третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Набуття додаткових кваліфікацій в системі післядипломної освіти.</p>
6 - Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	<p>Викладання і навчання здійснюється на засадах студентоцентрованого підходу і академічної свободи.</p> <p>Викладання: комбінація лекцій академічного і інтерактивного характеру, практичні та семінарські заняття із розв'язуванням проблемних задач; тренінги; науково-дослідна, виробнича практика з соціології та психології.</p> <p>Підхід до викладання передбачає підтримку, консультування та тісну співпрацю здобувачів з викладачами, стейкхолдерами й академічною спільнотою, залучення до консультування та наукової діяльності здобувачів.</p> <p>Реалізується через кредитнотрансферну систему організації навчання, навчання на основі досліджень, посилення практичної орієнтованості та творчої спрямованості.</p> <p>Навчання: студентоцентроване, проблемно-орієнтоване та диференційоване; ініціативне самонавчання. Проблемні, інтерактивні, проєктні, командні, інформаційно-комп'ютерні технології навчання. Навчально-методичне забезпечення і консультування самостійної роботи здійснюється через університетське віртуальне навчальне середовище на платформі Moodle.</p>
Оцінювання	<p>Накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання за усі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямована на опанування навчального навантаження з освітньо-наукової програми (Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького (наказ № 34/ 01-05 від 28.10.2019 р., https://bit.ly/3ERtc6T).</p> <p>Форми контролю: усне та письмове опитування, тестові завдання, періодичні контрольні роботи, індивідуальні завдання, заліки, екзамени, захист звіту з усіх видів практик, державна атестація.</p>

	<p>Для оцінки знань магістрів використовується 100-бальна шкала оцінювання ECTS.</p> <p>Система оцінювання будується на засадах академічної доброчесності та прозорості.</p> <p>Атестація проводиться у формі публічного захисту кваліфікаційної роботи та атестаційного екзамену. Передбачає можливість апеляції.</p>
7 - Перелік компетентностей випускника рівня магістр	
Інтегральна компетентність	<p>Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі професійної діяльності у галузі соціології і психології, що передбачає проведення досліджень та здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог, а також забезпечує подальший розвиток наукового знання.</p>
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК1. Здатність до абстрактного й критичного мислення, аналізу та синтезу, генерування нових ідей (креативності).</p> <p>ЗК2. Здатність виявляти, ставити проблеми та приймати обґрунтовані рішення з їх розв'язання.</p> <p>ЗК3. Здатність розробляти та управляти проектами, застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК4. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК5. Здатність діяти соціально відповідально, свідомо та автономно.</p> <p>ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), цінувати і поважати різноманітність та мультикультурність.</p> <p>ЗК7. Здатність взаємодіяти з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності), зокрема в міжнародному контексті</p> <p>ЗК8. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.</p> <p>ЗК9. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p>
Спеціальні компетентності (СК)	<p>СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем соціологічної і психологічної науки та практики</p> <p>СК2. Здатність розробляти та оцінювати соціальні і психологічні проекти і програми, шляхом творчого застосування існуючих та генерування нових ідей.</p> <p>СК3. Здатність здійснювати практичну діяльність психолога (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу в залежності від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.</p> <p>СК4. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічні та соціологічні дослідження з елементами наукової новизни та практичної значущості.</p> <p>СК5. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.</p> <p>СК6. Здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних і психологічних досліджень, в тому числі з використанням інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>СК7. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та доказові методики і техніки практичної діяльності.</p> <p>СК8. Здатність проектувати і виконувати соціологічні і психологічні дослідження, розробляти й обґрунтовувати їхню методологію.</p>

	<p>СК9. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.</p> <p>СК10. Здатність представляти результати соціологічних і психологічних досліджень та проектів українською та іноземною мовами, готувати наукові доповіді та публікації.</p> <p>СК11. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.</p> <p>СК12. Здатність здійснювати педагогічну та/або науково-педагогічну діяльність у закладах освіти, просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері соціології і психології.</p> <p>СК13. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах, з європейськими та євроатлантичними інституціями.</p> <p>СК14. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.</p> <p>СК15. Здатність аналізувати соціальні і психологічні факти, проблеми та процеси, які впливають на формування міського середовища.</p> <p>СК16. Здатність використовувати методи соціального прогнозування, в тому числі для розвитку міських громад.</p> <p>СК17. Здатність здійснювати соціологічний та психологічний супровід розробки ефективної муніципальної політики.</p> <p>СК18. Здатність приймати управлінські рішення необхідні для ефективної роботи у муніципальних, громадських та політичних інститутах, у консалтингових та інших структурах.</p>
<p>8 - Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання</p>	
<p>ПР1. Аналізувати соціальні і психологічні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології і психології</p> <p>ПР2. Здійснювати соціологічну діагностику та інтерпретацію соціальних проблем міської громади, українського суспільства та світової спільноти, причин їхнього виникнення та наслідків</p> <p>ПР3.Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій, міських громад.</p> <p>ПР4. Здійснювати аналітичний пошук і опрацювання відповідної до сформульованої проблеми наукової професійної соціологічної і психологічної інформації.</p> <p>ПР5. Застосовувати наукові знання, соціологічні та статистичні методи, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язування складних задач соціології та суміжних галузей знань.</p> <p>ПР6. Розробляти і реалізовувати соціальні, соціально-психологічні та міждисциплінарні проекти з урахуванням соціальних, економічних, правових, екологічних та інших аспектів суспільного життя.</p> <p>ПР7. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері соціології і психології із застосуванням валідних і надійних методів, узагальнювати і аналізувати емпіричні дані, обґрунтовувати і формулювати висновки.</p> <p>ПР8. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, консультування, психотерапія тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.</p> <p>ПР9. Узагальнювати результати власних наукових досліджень у формі наукових звітів різних форм (тез, статей, доповідей, презентацій), доступно і аргументовано презентувати їх у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях</p> <p>ПР10. Оцінювати здобутки та визначати й аргументувати перспективи власної наукової роботи.</p>	

ПР11. Викладати соціологічні, психологічні та суміжні з ними дисципліни в закладах освіти, розробляти просвітницькі матеріали, освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок та оцінювати якість.

ПР12. Зрозуміло і недвозначно доносити знання, власні висновки та аргументацію з питань соціології, психології та суміжних галузей знань до фахівців і нефахівців, зокрема до суб'єктів освітнього процесу.

ПР13. Вирішувати етичні дилеми відповідно до норм закону, професійної етики соціолога і психолога, етичних принципів та загальнолюдських цінностей.

ПР14. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПР15. Вільно спілкуватись усно і письмово українською мовою та однією з іноземних мов при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій у сфері соціології, психології та суміжних наук, у тому числі в контексті співпраці з європейськими та євроатлантичними інституціями.

ПР16. Аналізувати соціальні і психологічні факти, проблеми та процеси, які впливають на формування міського середовища.

ПР17. Здійснювати соціальне прогнозування, в тому числі розвитку міських громад.

ПР18. Здійснювати соціологічний і психологічний супровід розробки ефективної муніципальної політики.

ПР19. Приймати управлінські рішення необхідні для ефективної роботи у муніципальних, громадських та політичних інститутах, у консалтингових та інших структурах.

9- Ресурсне забезпечення реалізації програми

Кадрове забезпечення	<p>До реалізації програми залучаються науково-педагогічні працівники з науковими ступенями та/або вченими званнями, висококваліфіковані спеціалісти, у яких відповідний рівень наукової та професійної активності (не менше чотирьох видів та результатів професійної діяльності згідно п. 38 Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності від 30.12.2015 р. №1187 (із змінами, внесеними згідно з постановами КМУ від № 347 від 10.05.2018, № 180 від 03.03.2020, № 365 від 24.03.2021)): три доктори наук, професори, сім кандидатів психологічних наук, доцентів, а також професіонали-практики.</p> <p>При відборі кандидатів на посади НПП кафедр для забезпечення освітньо-наукової програми пріоритетним є дотримання кодексу академічної доброчесності, активне підвищення кваліфікації шляхом неформальної освіти; здійснення професійної діяльності за фахом (робота в соціологічних та психологічних центрах, волонтерство у громадських об'єднаннях), наявність досвіду практичної роботи.</p> <p>Всім науково-педагогічним працівникам, відповідно до укладених графіків, університет сприяє підвищенню кваліфікації та стажування не рідше одного разу на п'ять років відповідно до ст.60 Закону України «Про вищу освіту» та ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти (Постанова КМУ від 30.12.2015 р., №1187), Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, https://drive.google.com/file/d/0Bw9OYXqr5PIWclJuQmk4ZnhtYUU/view</p>
Матеріально-технічне забезпечення	<p>Матеріально-технічне забезпечення відповідає ліцензійним умовам. Освітній процес здійснюється: в спеціалізованих аудиторіях для лекційних і практичних занять; обладнаних приміщеннях для наукових досліджень, самостійної роботи студентів, які забезпечені необхідним устаткуванням.</p>

	<p>Здобувачі освіти забезпечуються гуртожитками, наявні пункти харчування. Функціонують спортивні зали та майданчики, різноманітні спортивні секції і культурні центри.</p> <p>Освітній процес забезпечується сучасними технічними засобами, відповідним мультимедійним обладнанням, комп'ютерними аудиторіями. Комп'ютери об'єднані локальною мережею. Студенти та викладачі мають можливість безкоштовно працювати з корпоративною електронною поштою, мають безкоштовний доступ до мережі Internet, доступ до баз Scopus і WebofScience у локальній мережі.</p> <p>У освітньому процесі та наукових дослідженнях використовується Центр соціологічних досліджень, Лабораторія психофізіологічних досліджень, оснащена 13 комп'ютерами з доступом до мережі Internet та обладнанням для проведення соціологічних та психофізіологічних досліджень; Центр соціологічних досліджень забезпечений 3 комп'ютерами з програмним забезпеченням (13, на базі Celeron 1800, IBM SPSS Statistk 23), 10 планшетами; Лабораторія психології здоров'я, оснащена 2 ноутбуками, сканером, принтером, килимом, магнітно-маркерною дошкою, восковими планшетами, наборами LEGO, стимульним матеріалом, місцем для роботи з дітьми, доступом до мережі Internet.</p> <p>Щорічно проводяться інструктажі з техніки безпеки.</p>
<p>Інформаційне та навчально-методичне забезпечення</p>	<ul style="list-style-type: none"> - офіційний сайт університету https://mdpu.org.ua/; - сторінка кафедри психології на офіційному сайті http://inst.mdpu.org.ua/navchalno-naukovij-institut-sotsial/kafedra-psihologiyi/; - бездротові точки доступу до мережі Інтернет; - наукова бібліотека, читальні зали; електронна бібліотека http://library.mdpu.org.ua/; - інституційний репозиторій університету http://eprints.mdpu.org.ua/; - платформа дистанційного навчання університету https://dfn.mdpu.org.ua/my/; - доступ до електронних ресурсів WebofScience і Scopus у локальній мережі університету; - корпоративна пошта; - інформаційні пакети навчально-методичних матеріалів дисциплін і програми практики; - наявність ліцензованої програми перевірки на плагіат Unicheck. <p>Належна забезпеченість бібліотеки підручниками та посібниками, вітчизняними і закордонними фаховими періодичними виданнями відповідного профілю, доступ до мережі Інтернет, авторських розробок професорсько-викладацького складу.</p> <p>Навчально-методичне забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти відповідає ліцензійним та акредитаційним вимогам і включає: освітню програму, які затверджені у визначеному порядку, вміщують опис загальних та фахових програмних компетентностей та результатів навчання; засоби діагностики якості вищої освіти; навчальний план, затверджений у вищезазначеному порядку; навчально-методичне забезпечення для кожної навчальної дисципліни навчального плану: силабуси, лекційний комплекс, плани практичних занять, методичні вказівки; програми практик; методичні вказівки щодо виконання кваліфікаційної роботи.</p> <p>Вимоги щодо проведення лекційних та практичних занять науково-педагогічними працівниками визначаються Положенням про організацію освітнього процесу в Мелітопольському державному</p>

	педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького та іншими внутрішніми положеннями.
10 - Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Здобувачі вищої освіти мають можливість у рамках національної академічної мобільності проходити в інших ЗВО окремі курси, навчатися впродовж семестру з подальшим визнанням отриманих результатів та зарахуванням кредитів. Принципи академічної мобільності визначаються законодавством України. Можливість навчатися за кількома спеціальностями або у кількох ЗВО одночасно визначається законодавством України. Можливість національної кредитної академічної мобільності у закладах вищої освіти України (Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність учасників освітнього процесу Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (наказ МДПУ імені Богдана Хмельницького від 27.09.2022 року № 40/01-05, https://mdpu.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/Akademichna-mobilnist_27.09.2022.pdf).
Міжнародна кредитна мобільність	Принципи міжнародної академічної мобільності визначаються законодавством України, інших країн та міждержавними угодами. Кожен здобувач вищої освіти має можливість пройти процедуру визнання кредитів / періодів навчання.
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Програма передбачає можливості навчання іноземних громадян. Іноземні здобувачі вищої освіти мають можливість вивчати українську мову на базі університету.

2. Перелік компонентів

ОНП Соціологія і психологія муніципальної політики та їх логічна послідовність

2.1. Перелік компонентів ОНП

Код н/д	Компоненти освітньої-наукової програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумк. контролю
Обов'язкові компоненти ОНП Соціологія і Психологія по 35%			
ОК-01	Сучасна соціологічна наука у емпіричному вимірі	3,5	іспит
ОК-02	Теорія та практика муніципальної політики	3,5	іспит
ОК-03	Сучасні підходи до психодіагностики та психологічного консультування	5	іспит
<i>ОК-03.01</i>	<i>Модуль 1. Сучасні підходи до психодіагностики</i>	2	
<i>ОК-03.02</i>	<i>Модуль 2. Техніки психологічного консультування</i>	3	
ОК-04	Соціальна та організаційна психологія	4,5	іспити
<i>ОК-04.01</i>	<i>Модуль 1. Соціальна психологія</i>	2	
<i>ОК-04.02</i>	<i>Модуль 2. Організаційна психологія</i>	2.5	
ОК-05	Просвітницько-пропагандистська і профілактична діяльність психолога з різними суспільними групами	3	іспит

OK-06	Практикум зі стратегічного розвитку міста та паблік рілейшенз у системі місцевого самоврядування	7	іспити
OK-06.01	Модуль 1. Практикум зі стратегічного розвитку міста	5	
OK-06.02	Модуль 2. Технології паблік рілейшенз у системі місцевого самоврядування	2	
OK-07	Іноземна мова для академічного спілкування	3	іспит
OK-08	Виробнича практика з психології	9	залік
OK-09	Виробнича практика з соціології	9	залік
	Атестація (підготовка та складання атестаційного екзамену з психології)	1,5	
	Дослідницька (наукова) компонента	39,0	
OK-10	Наукова та проєктна діяльність	3	залік
OK-10.01	Модуль 1. Методологія наукових досліджень	.1,5	
OK-10.02	Модуль 2. Управління проєктами	.1,5	
OK-11	Методологія наукових досліджень та інноваційні методи у галузі соціальних і психологічних наук	3	іспит
OK-11.01	Модуль 1. Методологія наукових досліджень та інноваційні методи в галузі соціальних наук	.1,5	
OK-11.02	Модуль 2. Методологія наукових досліджень та інноваційні методи в галузі психологічних наук	.1,5	
OK-12	Практикум з підготовки наукових публікацій та презентації результатів наукових досліджень	3	залік
OK-13	Науково-дослідна практика	22,5	залік
	Атестація (підготовка і захист кваліфікаційної роботи)	7,5	
Загальний обсяг обов'язкових компонент:		88	
Вибіркові компоненти ОНП 25 %			
Загальний обсяг вибірових компонентів:		32	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		120	

3. Форми атестації здобувачів вищої освіти

Форми атестації здобувачів вищої освіти	Атестація здійснюється у формі публічного захисту (демонстрації) кваліфікаційної роботи та атестаційного екзамену з психології
Вимоги до кваліфікаційної роботи	<p>Кваліфікаційна робота передбачає самостійне розв'язання складної задачі або комплексної проблеми у галузі соціології та психології, що супроводжується проведенням досліджень та/або застосуванням інноваційних підходів та характеризується невизначеністю умов і вимог у певній галузі наук, що відповідає освітньо-науковій програмі, за якою навчається здобувач вищої освіти.</p> <p>За два тижні до попереднього захисту здобувач вищої освіти повинен подати на кафедру електронний варіант кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат. Перевірка кваліфікаційних робіт на плагіат проводиться згідно з Порядком застосування</p>

	<p>програмних засобів перевірки з метою запобігання та протидії проявам академічної недоброчесності програмою Unichesk.</p> <p>Результати перевірки кваліфікаційних (дипломних) робіт програмними засобами розглядаються на засіданні кафедри. На цьому ж засіданні кафедри призначаються експертні групи для розгляду результатів перевірки засобами програмного забезпечення та фактичного змісту кваліфікаційної роботи. Експертна група аналізує звіти, отримані у результаті використання програмного забезпечення, визначає наявність/відсутність плагіату (прийняття рішення щодо наявності/відсутності плагіату у тексті не може базуватися виключно на даних звіту, сформованого онлайн-сервісом та програмним забезпеченням) і готує свій висновок щодо наявності/відсутності порушень академічної доброчесності у кваліфікаційній (дипломній) роботі та оголошує його під час попереднього захисту кваліфікаційної (дипломної) роботи. Кваліфікаційна робота має бути розміщена на сайті закладу вищої освіти або його структурного підрозділу, або у репозитарії закладу вищої освіти.</p>
<p>Вимоги до атестаційного екзамену</p>	<p>Атестаційний екзамен за спеціальністю перевіряє досягнення результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти та цією освітньою програмою.</p>

4. Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньо-наукової програми

	ОК-01	ОК-02	ОК-03	ОК-04	ОК-05	ОК-06	ОК-07	ОК-08	ОК-09	ОК-10	ОК-11	ОК-12	ОК-13
ЗК 01	+	+		+	+	+		+		+	+		+
ЗК 02		+	+	+	+	+		+	+	+			+
ЗК 03			+	+		+		+	+	+			+
ЗК 04			+			+		+	+		+		+
ЗК 05			+	+	+			+	+	+		+	+
ЗК 06		+	+	+	+			+	+	+		+	+
ЗК 07				+			+	+	+				
ЗК 08			+	+	+					+			
ЗК 09							+						
СК01	+		+	+		+		+	+		+		+
СК02					+	+		+	+				+
СК03			+	+	+			+					+
СК04			+			+		+	+		+		+
СК05	+					+			+				+
СК06	+		+			+		+	+		+		+
СК07			+			+		+	+		+		+
СК08			+			+		+	+		+		+
СК09		+				+		+	+				+
СК10						+	+	+	+		+	+	+
СК11		+	+	+	+		+	+	+			+	+
СК12					+							+	+
СК13				+			+	+	+				+
СК14			+					+	+				+
СК15	+	+				+			+				+
СК16						+			+				+
СК17						+			+				+
СК18						+			+				+

**5. Матриця забезпечення програмних результатів навчання
відповідними компонентами освітньої програми**

	ОК-01	ОК-02	ОК-03	ОК-04	ОК-05	ОК-06	ОК-07	ОК-08	ОК-09	ОК-10	ОК-11	ОК-12	ОК-13
ПР1	+	+		+		+		+	+		+		+
ПР2	+	+				+			+		+		+
ПР3			+	+				+					
ПР4	+				+					+		+	
ПР5									+		+		+
ПР6						+			+	+			+
ПР7			+			+		+	+		+		+
ПР8			+	+	+								
ПР9			+					+				+	+
ПР10									+	+		+	+
ПР11					+								+
ПР12		+			+		+		+			+	+
ПР13			+			+	+	+	+			+	+
ПР14			+			+		+	+	+		+	
ПР15		+					+			+			+
ПР16	+	+		+		+			+				+
ПР17						+			+				+
ПР18						+			+		+		+
ПР19				+		+			+				+

7. Вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти

Забезпечення якості підготовки здобувачів вищої освіти здійснюється у відповідності до Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького (наказ від 03.04.2020 р. № 07/01-05, наказ від 29.01.2021 р. № 03/01-05, <https://bit.ly/3Opхурpd>), розробленого відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту» № 1556-УІІ від 01.07.2014 (ст. 16. Система забезпечення якості вищої освіти), та інших нормативних документів й передбачає здійсненням таких процедур і заходів:

Процедури та заходи системи внутрішнього забезпечення якості згідно Закону України «Про вищу освіту»	Оцінка стану формування і застосування відповідних процедур та заходів в Університеті
1) визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти	<p>Розроблені та діють:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Положення про організацію освітнього процесу Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, - Положення про участь здобувачів вищої освіти у забезпеченні якості освіти у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, - Положення про внутрішнє забезпечення якості вищої освіти у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, - Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність учасників освітнього процесу Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
2) здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм	<p>Здійснюється щорічно відповідно до:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Положення про освітню програму підготовки здобувачів вищої освіти у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, - Положення про гарантів освітніх програм у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького
3) щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників ЗВО та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб	<p>Впроваджено механізм оцінювання досягнень здобувачів – претендентів на отримання стипендій; оцінювання науково-педагогічних працівників на основі рейтингів науково-дослідної, методичної та організаційної роботи і рейтингування викладачів за результатами анкетування здобувачів.</p> <p>Регулюється:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Правилами призначення академічних і соціальних стипендій здобувачам вищої освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, - Положенням про рейтингове оцінювання результативності професійної діяльності та професійної активності науково-педагогічних працівників Мелітопольського державного

	педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Результати оцінки та рейтингування оприлюднюються на офіційному сайті університету.
4) забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників	Відбувається на регулярній основі. Ведеться робота над посиленням практичної складової підвищення кваліфікації НПП в системі післядипломної та неформальної освіти, зокрема, шляхом проходження стажувань на підприємствах, установах, організаціях в межах України та закордоном, участі у міжнародних проектах, грантових програмах, навчання за сертифікаційними програмами. Регулюється: Положенням про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
5) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи здобувачів, за кожною освітньою програмою	Забезпечено необхідними ресурсами (матеріальна база, навчально-методичне та інформаційно-технічне забезпечення, освітня платформа Moodle). Реалізуються заходи щодо удосконалення організації самостійної роботи здобувачів, в тому числі через постійний моніторинг, оновлення змісту дисциплін, освітню платформу Moodle.
6) забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом	Використовуються інформаційні системи ЄДЕБО, АСУ.
7) забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації	Інформація про освітні програми, ступені вищої освіти та професійні кваліфікації оприлюднюється на веб-сайті університету: https://mdpu.org.ua/ ; https://bit.ly/3OqQOT0
8) забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками ЗВО та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників ЗВО і здобувачів вищої освіти	Забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками ЗВО та здобувачами вищої освіти регулюється: Положенням про запобігання академічного плагіату в освітній діяльності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького; Положенням про академічну доброчесність у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького; Кодексом академічної доброчесності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького; Порядком застосування програмних засобів з метою запобігання та протидії проявам академічної недоброчесності в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького. Для здобувачів вищої освіти затверджено Положення про кваліфікаційні (дипломні) роботи на здобуття освітніх ступенів бакалавра та магістра у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького.

	В університеті створено постійну комісію з питань академічної доброчесності та запобігання плагіату в освітній діяльності (наказ № 03/01-05 від 09.02.2016 р.).
9) інші процедури і заходи	Діючу інституційну структуру системи внутрішнього забезпечення якості відображено у Положенні про організацію освітнього процесу Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, https://bit.ly/3UXiWzT В Університеті діє Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у процесі неформальної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького.

9. Відповідність стандартам

Стандарт соціологія магістр
Стандарт психологія магістр

10. Перелік нормативних документів, на яких базується освітня програма

- Закон України від 01.07.2014 р. № 1556 VII «Про вищу освіту» - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
  - Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту» - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
  - Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-p>
  - Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>
  - Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010 ДК 003:2010 - <http://www.dk003.com>;
  - Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2016 р. № 600 (зі змінами) - <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-nauki-ukrayini/metodichni-rekomendaciyi-vo>
- Стандарт вищої освіти за спеціальністю 054 «Соціологія» для другого (магістерського) рівня вищої від 05.01.2021 № 14
- Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 054 «Соціологія». Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 05.01.2021 №14.
  - Стандарт вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти від 24.04.2019 р. №564-

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/053-psikhologiya-mag.pdf>

- Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система: довідник користувача / пер. з англ.; за ред. Ю.М. Рашкевича та Ж.В. Таланової. – Львів: видавництво Львівської політехніки, 2015. – 106 с.

- Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с.

- Структури кваліфікацій для Європейського простору вищої освіти (The framework of qualifications for the European Higher Education Area).

- Структури ключових компетенцій, які розглядаються як необхідні для всіх у суспільстві, заснованому на знаннях (Key Competences for Lifelong Learning: A European Reference Framework – IMPLEMENTATION OF "EDUCATION AND TRAINING 2010", Workprogramme, WorkingGroup B "KeyCompetences", 2004.

- ESG – http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.

- ISCED (МСКО) 2011 –

<http://www.uis.unesco.org/education/documents/isced-2011-en.pdf>.

- ISCED-F (МСКО-Г) 2013 –

<http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-fields-of-education-training-2013.pdf>.